

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

เรื่อง ประชาธิปไตยต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมในปัจจุบัน

จัดทำโดย นายศักดิ์ณรงค์ แสงสว่างวงศ์

รหัส 280156

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรหลักนิเทศกรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑

วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ

เรื่อง ประชาธิปไตยต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมในปัจจุบัน

จัดทำโดย นายศักดิ์ณรงค์ แสงสว่างวงศ์

รหัส 280156

หลักสูตรหลักนิเทศกรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๕๖

วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ

รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

ประชาธิปไตยต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมในปัจจุบัน

ศักดิ์ณรงค์ แสงสง่าพงศ์

บทคัดย่อ

นับแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในปี พ.ศ.2540 จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยได้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในระบบรัฐสวัสดิการหรือ Welfare State โดยรัฐจัดสรรสวัสดิการสังคมในรูปแบบต่างๆ แทนเอกชน หรือบริการสาธารณะเหล่านั้นกระจายไปสู่ประชาชนอย่างเหมาะสม รวมทั้งให้หลักประกันแห่งสิทธิแก่บุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยรัฐจำกัดอำนาจของตนอยู่ภายใต้กฎหมาย ตามระบบหลักนิติรัฐ (Legal State) และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ แต่หน่วยงานของรัฐไม่มีความชัดเจนและบังคับใช้กฎหมายโดยมิได้คำนึงถึงหลักประกันแห่งสิทธิที่ได้ถูกรองรับไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจภาคอุตสาหกรรมเกิดปัญหาความขัดแย้งกับคนในชุมชน ดังนั้น เพื่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนจึงต้องพัฒนาอุตสาหกรรมในมิติด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม มิติด้านสังคม มิติด้านการพัฒนามนุษย์ และมิติด้านเศรษฐกิจไปพร้อมกัน

ABSTRACT

Democracy of Current Industrial Development

Since the promulgation of the constitution of the Kingdom of Thailand in B.E 1997 (2540), Thailand has been ruled under democratic regime using welfare state policy. The government is the one who allocates all kinds of social welfares instead of private section, aiming to provide and allocate all public services among people appropriately. The government also grants the guarantee the right of person under the human right principle, limits state's power under the legal state principle and allow people to participate in policy determination, political decision making and state's exercise power inspection. However, the state agencies lack of distinct law enforcement and concerns on the right guarantee that is certified in the provision of the constitution. This leads to the conflict between business entrepreneurs in industrial sections and people in the community. Thus, in order to have and become a sustainable industrial section, there must be an improvement and enhancement in industrial section and consider on natural resources dimension, social factors dimension, human and economy dimension simultaneously.

คำสำคัญ ประชาธิปไตย การพัฒนาภาคอุตสาหกรรม สิ่งแวดล้อม การดำเนินกิจการหรือโครงการ

1. บทนำ

การปกครองของไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัย มีผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ ความจำเป็นในการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้ประเทศไทยซึ่งเดิมเป็นประเทศที่มีการส่งออกสินค้าทางการเกษตรมาเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาและมีการส่งออกสินค้าภาคอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ

1.1 ความเป็นมาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยกับการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม

การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือ “ราชาธิปไตย” มาเป็นระบบการปกครองแบบ “ประชาธิปไตย” ทำให้เกิดรัฐสมัยใหม่ประกอบด้วย ดินแดน ประชากร รัฐบาลและอำนาจธิปไตย เมื่อ 27 มิถุนายน พ.ศ.2475 ซึ่งถือว่าอำนาจธิปไตย เป็นของประชาชนชาวไทย โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทย หน้าที่และความสัมพันธ์ของสถาบันการปกครองต่างๆ ไว้อย่างละเอียดและชัดเจน การพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ จึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมจึงได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2504 โดยการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนในการลงทุนอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ¹

ที่ผ่านมตั้งแต่ ปี พ.ศ.2475-2516 พื้นที่ทางการเมืองส่วนใหญ่ ตกเป็นของชนชั้นนำทางสังคมที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจเข้ามามีบทบาทอย่างสูงจนแทบไม่เหลือพื้นที่ให้ชนชั้นล่าง จนเกิดสถานการณ์ประท้วงครั้งใหญ่ที่ท้องสนามหลวงในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เรียกร้องให้รัฐบาลออกประกาศกำหนดค่าแรงขั้นต่ำทั่วประเทศได้สำเร็จ และนำไปสู่การออกกฎหมายคุ้มครองแรงงานในวิสาหกิจต่าง ๆ และก่อตั้งองค์การกลางสภาพแรงงานและองค์การสภาลูกจ้างแรงงาน ในปี พ.ศ. 2517 ราษฎรผู้ประสบความเดือดร้อนมาช้านานได้รวมตัวกันที่ท้องสนามหลวงในเดือนมิถุนายน และเดือน พฤศจิกายนปีเดียวกัน เรียกร้องให้รัฐบาลเร่งแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ไม่เป็นธรรมในสังคม ช่วยเหลือเรื่องหนี้สิน และปัญหาการครอบครองที่ดิน ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองและกลุ่มชนชั้นล่างยังคงมีความรุนแรงเรื่อยมาจนเกิดเหตุการณ์ประท้วงในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว รัฐจึงเอาสังคมเป็นศูนย์กลางเพื่อให้ประชาชนมีความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคมที่แท้จริง โดยให้การรองรับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนรวมทั้งสามารถโต้แย้งคัดค้านการปฏิบัติที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของรัฐได้² แนวคิดรัฐสังคมนิยม (Socialist State) ได้ปรากฏชัดเจนมากขึ้น³ ซึ่งได้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 ซึ่งมีการบังคับใช้เป็นเวลานานจนกระทั่งมีการแก้ไขครั้งสุดท้ายในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2539

ในช่วงปี พ.ศ.2504-2539 ได้ผ่านช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติรวม 7 ฉบับ ภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีอัตราการเจริญเติบโตสูงกว่าภาคเกษตรกรรมมาโดยตลอด ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศจากเศรษฐกิจที่พึ่งพาการเกษตรทั้งด้านการผลิต การส่งออกและการจ้างงานมาเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพาอุตสาหกรรม โดยการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยในอดีต มุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมในเชิงเศรษฐกิจ คือ กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตที่ใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดความมั่งคั่งในเชิงเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เนื่องจากในอดีตรัฐมีอำนาจเด็ดขาดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเด็ดขาด รัฐจึงสนับสนุนและส่งเสริมการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้รัฐมิได้ออกกฎหมายขึ้นมาควบคุมภาคอุตสาหกรรมในการจัดการปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด เมื่อภาคอุตสาหกรรมขยายตัวอย่างรวดเร็ว สังคมไทยต้องเผชิญกับปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ไม่เท่าเทียมกัน ไม่เสมอภาคกันทางสังคม ก่อให้เกิดช่องว่างทางสังคมระหว่างกลุ่มทุนในภาคอุตสาหกรรมและกลุ่มเกษตรกรที่ยากจน ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาประเทศอย่างไม่สมดุล ในยุคนั้นการบริหารประเทศของรัฐเน้นการส่งเสริมให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทยจนกระทั่งประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ค่าเงินบาทตกต่ำ ธุรกิจขาดสภาพคล่องทางการเงินในปี พ.ศ.2540 เป็นเหตุให้ประเทศไทยต้องขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) รัฐบาลจึงจำเป็นต้องจัดระบบโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อให้การฟื้นฟูเศรษฐกิจให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงระบบการปกครองและสังคมเพื่อลดช่องว่างทางสังคม

นับแต่ปี พ.ศ.2540 การปกครองจากส่วนกลางได้กระจายอำนาจลงไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาให้ชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกล ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นโดยให้มีอำนาจหน้าที่หลักในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างฝ่ายปกครองกับปัจเจกชนหรือฝ่ายปกครองด้วยกันเอง เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าการกระทำทางปกครอง คำสั่งทางปกครองหรือนิติกรรมทางปกครองเป็นไปด้วยความชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ โดยใช้ระบบไต่สวนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาความจริงในคดี⁴ ทำให้คดีเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงอยู่ในอำนาจของศาลปกครอง แต่ข้อพิพาทด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกันเอง จะอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม ดังจะเห็นได้จากคดีสารตะกั่วปนเปื้อนลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งบริษัท ตะกั่วคอนเซนเตรตส์ (ประเทศไทย) จำกัด ถูกดำเนินคดีในศาลยุติธรรมทั้งคดีแพ่ง และคดีอาญา (คำพิพากษาศาลอุทธรณ์

ภาค 7 คดีหมายเลขแดงที่ 3426/2550 คดีหมายเลขแดงที่ 1048/2554 และคดีหมายเลขแดงที่ 2604/2554) แต่ชาวบ้านห้วยยังคงฟ้องคดีกับกรมควบคุมมลพิษเพื่อเรียกค่าเสียหาย อันเนื่องมาจากการละเมิดทางปกครองจากศาลปกครองเช่นกัน (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ 637/2551)

1.2 ความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เป็นต้นมา จึงถูกประกาศใช้ โดยปรับปรุงบทบาทหน้าที่ โครงสร้างองค์กรของรัฐ โดยรัฐยอมตนอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายในความสัมพันธ์กับปัจเจกชน ซึ่งเป็นการจำกัดอำนาจรัฐ ให้อยู่ภายใต้ระบบกฎหมายที่รัฐกำหนดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการป้องกันและแก้ไขการใช้อำนาจตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่รัฐตามหลักนิติรัฐ (Legal State)⁵ และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังส่วนท้องถิ่น และการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สมดุลและยั่งยืน การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การส่งเสริมสวัสดิการของประชาชน⁶ รัฐจึงกลายเป็นเครื่องมือที่จะส่งเสริมสวัสดิภาพของสังคม และเศรษฐกิจของประชาชน รวมทั้งการเข้าถึงความยุติธรรมทางสังคมด้วย โดยรัฐให้หลักประกันในการคุ้มครองหลักสิทธิมนุษยชนในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นการรับรองคุ้มครองสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หลักประกันความเท่าเทียมกัน การไม่เลือกปฏิบัติ สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิตที่จำเป็นสำหรับการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อคุ้มครองผู้ที่อ่อนแอกว่าในสังคม

การประกาศใช้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันส่งผลให้การประกอบธุรกิจภาคอุตสาหกรรมต้องคำนึงถึงสิทธิของบุคคลในการได้รับข้อมูลข่าวสารและแสดงความคิดเห็น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 57⁷ สิทธิในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และได้ประโยชน์จากทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพให้มีความสมดุลและยั่งยืน ตามบทบัญญัติในมาตรา 66⁸ สิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมรักษาสีเขียวและสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต ตามมาตรา 67⁹ โดยสิทธิเหล่านี้เป็นเรื่องใหม่ที่ปรากฏขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เป็นต้น ผู้ประกอบธุรกิจภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทย ซึ่งมีใช้พนักงานกฎหมายย่อมไม่อาจเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของระบอบประชาธิปไตยของไทยที่ใช้หลักนิติรัฐ (Legal State) และหลักนิติธรรม (The Rule of Law) และการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์หรือสิทธิมนุษยชน รวมทั้งสิทธิในการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคล และสิทธิในการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลและยั่งยืน โดยผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมจะ

ดำเนินการตามกฎหมาย ข้อบังคับ และเงื่อนไขที่หน่วยงานของรัฐกำหนดไว้ เมื่อหน่วยงานภาครัฐไม่มีความชัดเจนว่าผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมใดบ้างที่ต้องทำ EIA (Environmental Impact Assessment) และ HIA (Health Impact Assessment) ย่อมส่งผลให้ผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมถูกมองว่าเป็นผู้ร้ายในสังคมไทยที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านมลพิษ ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับบุคคลในพื้นที่ ทั้งๆที่ภาคอุตสาหกรรมก็ยินดีที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ และเพื่อคนในสังคม ชุมชนหรือบุคคลในพื้นที่ได้เล็งเห็นความสำคัญและเข้าใจถึงความจำเป็นในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและลดปัญหาความขัดแย้ง และความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมและคนในชุมชน รวมทั้งเพื่อสร้างบรรยากาศการลงทุนในประเทศไทยในการเตรียมความพร้อมกับการก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ ASEAN Economic Community (AEC) อย่างสมบูรณ์แบบ โดยเร่งพัฒนาและยกระดับกลุ่มอุตสาหกรรม จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงการยอมรับและบังคับใช้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม เพื่อภาคอุตสาหกรรมจะได้หาแนวทางหรือมาตรการในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยของไทย

2. สถานการณ์ปัญหาการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมกับประชาธิปไตยในปัจจุบัน

การรับรองสิทธิของบุคคลในการเข้ามีส่วนร่วมด้วยรัฐและชุมชน สิทธิของบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี และสิทธิในการรักษาคุณภาพชีวิตได้มีขึ้นมากกว่า 15 ปี แต่ไม่มีกฎหมายเฉพาะออกมารองรับหรือสร้างความชัดเจนในเรื่องเหล่านี้ ส่งผลให้บุคคลในชุมชนออกมาใช้สิทธิชุมนุมประท้วงและเดินขบวน ปิดถนน เพื่อเรียกร้องให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมหยุดการดำเนินการประกอบธุรกิจภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่โดยอ้างบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 66 และมาตรา 67 เช่น กลุ่มกรีนพีซร่วมกับชาวบ้านบ่อนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บุคลากรงานใหญ่ของบริษัทกัลฟ์ เพาเวอร์ เจเนอเรชั่น เพื่อเรียกร้องให้ยกเลิกโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินที่เสนอสร้างในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2544¹⁰ กลุ่มรักษ์บ่อวินกว่า 500 คนจากพื้นที่หมู่ 6 และ หมู่ 8 ต.บ่อวิน และชาวบ้านจาก ต.เขาคันทรง ได้มาร่วมประชุมคัดค้านการก่อสร้างบ่อขยะระยะที่ 2 ของบริษัท อีสเทิร์น ซีบอร์ด เอนไวรอนเมนทอลคอม

เพ็ญศรี จำกัด ณ.ริมถนนสาย 311 ขาเข้าสัดหีบ หมู่ 4 ต.บ่อวิน อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2553¹¹ กรณีกลุ่มพลังมวลชนชาวอำเภอท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช และบรรดานักศึกษาจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช รวมจำนวนนับพันคน ได้มารวมตัวมาร่วมขบวนรณรงค์ไม่เอาโรงไฟฟ้าถ่านหิน ที่บริเวณสนามหน้าที่ว่าการอำเภอท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2554¹² ชาวบ้านในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ปิดถนนเส้นทางสู่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ นานกว่า 8 ชั่วโมง ที่ถนนเอเชียสายหาดใหญ่ - ปัตตานี เพื่อประท้วงโรงไฟฟ้า ที่ส่งผลกระทบต่อต้นยางพาราและการเลี้ยงปลาในกระชัง ในวันที่ 6 กันยายน 2554¹³ เป็นต้น และในอีกหลายกรณีที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือกฎหมายเป็นใหญ่ ยึดหลักกฎหมายมหาชนในข้อที่ว่า “ถ้าไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ฝ่ายปกครองจะกระทำมิได้” โดยให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของประชาชน และหากมีความจำเป็นที่จะต้อง ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ต้องมีกฎหมายกำหนดขึ้นและใช้บังคับเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน หากมีการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ ประชาชนสามารถใช้นิติวิธีที่กฎหมายรับรองไว้เข้าเี่ยวยาได้ ส่งผลให้เกิดสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ยั่งยืน ดังนี้

2.1 ปัญหาหน่วยงานรัฐไม่มีความชัดเจนในการให้ข้อมูลข่าวสารและการกำหนดผังเมืองของหน่วยงานรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และ พ.ศ.2550 ให้การรับรองสิทธิของบุคคลในการได้รับข้อมูลข่าวสารคำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว ตามมาตรา 57วรรคหนึ่ง และการวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ ตามมาตรา 57วรรคสอง แต่ในหลายสถานการณ์พบว่าหน่วยงานภาครัฐมิได้ให้ข้อมูลข่าวสารหรือรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ก่อน เมื่อหน่วยงานอนุญาตให้บริษัทประกอบธุรกิจ

ภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต จึงเกิดความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ ดังตัวอย่างต่อไป

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ พ.13/2547 ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้ประกอบอาชีพประมงเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย(ผู้ถูกฟ้องคดี) ได้เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวมสมุทรปราการในเขตตำบลคลองด่าน ที่กำหนดเป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย และที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมตามผังเมืองเดิมเป็นที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินไปเพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมและคลังสินค้าซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการประกอบอาชีพของผู้ฟ้องคดีและประชาชนที่ประกอบอาชีพดังกล่าว โดยที่ยังไม่ได้คำนึงคณะกรรมการฯ ที่ให้ความเห็นชอบในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่มีผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมรวม 12 รายร้องขอ ไปดำเนินการจัดให้มีการปิดประกาศเพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น จึงไม่ชอบด้วยขั้นตอนอันเป็นสาระสำคัญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 23 มาตรา 24 และมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 จึงพิพากษาให้เพิกถอนกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมสมุทรปราการ พ.ศ. 2544 ออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 เฉพาะในส่วนที่กำหนดให้พื้นที่ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า (สีม่วง)

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ อ.244/2553 เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดหลักการทั่วไปในการปกครองบริหารประเทศ ส่วนรายละเอียด ขอบเขตเงื่อนไขการบังคับใช้จะอยู่ในรูปของกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะได้ตราขึ้น บังคับใช้ ดังนั้น การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของรัฐหรือเอกชนที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องมีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมก่อน มีการดำเนินการโครงการตามมาตรา 56 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 จะต้องเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้ดำเนินการตามกระบวนการดังกล่าว ประกอบกับขณะเกิดข้อพิพาทในคดีนี้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายตามมาตรา 56 วรรคสอง กำหนดไว้ มีเพียง พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ฉบับเดียวที่กำหนดเรื่องการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไว้ในมาตรา 46 วรรคหนึ่ง

เมื่อโครงการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสาม (อบต.คำม่วง ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 เทศบาลตำบลน้ำพอง ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 และเทศบาลตำบลเขาสวนกวาง ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3) มิได้เป็นโครงการที่จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสถานที่ตั้งของ

โครงการดังกล่าวก็มีได้ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่คณะรัฐมนตรีมีมติกำหนดให้โครงการทุกประเภทและทุกขนาดต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบกับโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงระบบกำจัดขยะร่วมของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสามให้ใช้วิธีการที่ถูกหลักสุขาภิบาล บทบัญญัติตามมาตรา 59 ของรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมิใช่บทบังคับเด็ดขาดที่ทำให้การดำเนินการของรัฐทุกโครงการจะต้องจัดให้มีประชาพิจารณ์ เมื่อยังไม่มีความหมายอนุวัติการให้เป็นไปตามมาตราดังกล่าว การที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 และที่ 3 ร่วมกับคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดทำโครงการวิจัยมูลฝอยโดยจัดรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น และจัดให้มีการประชุมชี้แจงการดำเนินโครงการสอบถามและรับฟังความคิดเห็นของราษฎรในพื้นที่ด้วยแล้ว กรณีนี้ถือได้ว่าผู้ถูกฟ้องคดีได้ดำเนินการให้บุคคลในชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิได้ รับข้อมูล คำชี้แจงและเหตุผลก่อนการดำเนินโครงการดังกล่าว และให้มีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าวตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่สมควรแก่กรณีแล้ว การก่อสร้างโครงการระบบกำจัดขยะมูลฝอยร่วมของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสามจึงไม่เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยมาตรา 59 ของรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 180/2554 ผู้ฟ้องคดีฟ้องว่า ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง) ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 (คณะกรรมการอำนวยการโรงงานยาสูบ) ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 4 (ผู้อำนวยการโรงงานยาสูบ) และ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 5 (คณะกรรมการกำกับดูแลโครงการย้ายโรงงานยาสูบ) ได้ร่วมกันจัดทำโครงการย้ายและก่อสร้างโรงงานยาสูบแห่งใหม่ ณ ศูนย์อุตสาหกรรมโรจนะอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 (คณะรัฐมนตรี) ได้มีมติอนุมัติโครงการดังกล่าวแล้วเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2550 ผู้ฟ้องคดีทั้งสี่ร้องแปลสืบหทเห็นว่าโครงการดังกล่าว เป็นโครงการที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดเกี่ยวกับผู้ฟ้องคดีหรือชุมชนท้องถิ่น ซึ่งผู้ฟ้องคดีมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากผู้ถูกฟ้องคดีทั้งห้าก่อนการดำเนินโครงการดังกล่าว และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อผู้ถูกฟ้องคดีทั้งห้าเพื่อนำไปประกอบการ พิจารณาในเรื่องดังกล่าว ตามมาตรา 57 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีที่ 486 เป็นสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจยาสูบ ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล มิได้เป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ หรือประกอบอาชีพหรือกิจการอยู่ในบริเวณสวนอุตสาหกรรมโรจนะอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมีอาจถือได้ว่าผู้ฟ้องคดี ทั้งสี่ร้องแปลสืบหทได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือ เสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น ผู้ฟ้องคดีทั้งสี่ร้องแปลสืบหทจึงมิใช่ผู้มีสิทธิฟ้องคดีนี้ต่อศาลปกครอง

จะเห็นได้ว่า ภาคอุตสาหกรรมมิได้มีเจตนาจะหลีกเลี่ยงกฎหมาย และได้พยายามดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย โดยการร้องขอจากหน่วยงานรัฐให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองรวมสมุทรปราการในเขตตำบลคลองด่าน ให้เป็นพื้นที่ประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า (สีม่วง) แต่หน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีการออกกฎหมาย กฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับในการกำหนดกฎเกณฑ์ให้ชัดเจนว่ากิจการหรือโครงการใดบ้างที่ศึกษาผลกระทบและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน อีกทั้งหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยังไม่มีความชัดเจนถึงการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด ส่งผลให้การประกอบธุรกิจภาคอุตสาหกรรมจึงมีปัญหาความขัดแย้งกับบุคคลในชุมชน ประกอบกับความไม่เข้าใจในลักษณะแห่งสิทธิ ความเป็นผู้ทรงสิทธิ และการใช้สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสาร และกระบวนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตามมาตรา 57 ของภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคอุตสาหกรรม ทำให้ประชาชนบางกลุ่มต่างใช้สิทธิในการฟ้องร้องเกิดปัญหาข้อพิพาททั้งๆที่ไม่ได้เป็นผู้ทรงสิทธิ ตามมาตรา 57 สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของไทย

2.2 หน่วยงานรัฐไม่ดำเนินการให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ บังคับใช้กฎหมายโดยไม่ได้คำนึงถึงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง โดยให้การรับรองสิทธิในการมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยกำหนดให้ การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จะต้องทำการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน และให้การรับรองสิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติดังกล่าว ตามมาตรา 67

แต่หน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้ออกใบอนุญาตให้ผู้ประกอบธุรกิจในภาคอุตสาหกรรมดำเนินกิจการหรือโครงการได้ โดยมีได้แจ้งหรือมีกฎ ระเบียบที่ชัดเจนว่าโรงงาน โรงงานอุตสาหกรรมประเภทใดบ้างที่ต้องทำการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทำให้ผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมมิได้ดำเนินการตามที่บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ส่งผลให้ศาลสั่งระงับโครงการหรือเพิกถอนใบอนุญาต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

-ศาลปกครองกลาง คดีหมายเลขแดงที่ 1352/2553 (คดีมาบตาพุด) เพิกถอนใบอนุญาตที่ออกให้แก่โครงการหรือกิจกรรมทั้ง 76 โครงการ เนื่องจากไม่ทำการศึกษาและประเมินผลกระทบ

ต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 67 ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นประเภทโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบ ต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภท ขนาดและวิธีปฏิบัติสำหรับโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ ที่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ฉบับลงวันที่ 31 สิงหาคม 2553 ซึ่งออกมาบังคับใช้ในภายหลังที่มีการฟ้องร้องคดี¹⁴

-ศาลปกครองเชียงใหม่คดีหมายเลขแดงที่ 278/2556 พิพากษาให้คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.) หรือเรกกูเลเตอร์ เพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้าชีวมวล เนื่องจากเป็นกิจการที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนตามรัฐธรรมนูญ แต่ไม่ได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียตามมาตรา 57 และ 67 ของรัฐธรรมนูญ¹⁵

ตัวอย่างทั้งสองคดี ผู้ประกอบกิจการในภาคอุตสาหกรรมมิได้เป็นผู้ถูกฟ้องคดีโดยตรง หากแต่ถูกเพิกถอนใบอนุญาตโดยผลของคำพิพากษาของศาลปกครองที่ฟ้องร้องหน่วยงานรัฐที่ดำเนินการออกใบอนุญาตดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความไม่ชัดเจนในกฎหมายและระเบียบ ข้อบังคับ ทำให้ผู้ประกอบการไม่ทราบถึงกระบวนการและขั้นตอนในการทำการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน ดังจะเห็นได้ว่า ในคดีมาบตาพุด ผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมต่างได้รับใบอนุญาตจากหน่วยงานรัฐให้ดำเนินกิจการและโครงการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในขณะที่ยังไม่มีประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภท ขนาดและวิธีปฏิบัติสำหรับโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ ที่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ฉบับลงวันที่ 31 สิงหาคม 2553 แต่อย่างไรก็ดี จึงไม่ทราบว่าต้องดำเนินการศึกษา ประเมินผลกระทบและความคิดเห็นของประชาชน ความไม่ชัดเจนของกฎหมายและการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีความหวาดระแวงการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมจะ ไปก่อให้เกิดผลเสียหายแก่คนในชุมชน ความไม่เข้าใจในข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนทำให้หลายพื้นที่ไม่ยินยอมให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม และกลายเป็นผลพวงของความขัดแย้งกับคนในชุมชน

2.3 ปัญหาการใช้สิทธิโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

การไม่มีกฎหมายเฉพาะออกมารองรับการใช้สิทธิของบุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาการใช้สิทธิโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และความเข้าใจผิดของคนในสังคมได้เช่นกัน

ตัวอย่างกรณี ศาลฎีกาพิพากษาให้นางจินตนา แก้วขาว ประธานกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด ต.ธงชัย อ.บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ จำคุก 4 เดือน ในข้อหาบุกรุกและรบกวนการครอบครองที่ดินของเอกชนและนำของโสโครกเปรอะเปื้อนบุคคลและทรัพย์สิน มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หลังจากนางจินตนาได้นำชาวบ้านกลุ่มเสื้อเขียวบุกรุกเข้าไปในงานเลี้ยงโต๊ะจีน จำนวน 2,000 โต๊ะ ของบริษัท ยูเนี่ยน พาวเวอร์ ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด เจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด ที่บ้านโลกตาหอม ต.ธงชัย เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2544 ทำให้ทรัพย์สินเสียหาย และบริษัทต้องยกเลิกการจัดงานดังกล่าว

แต่ปรากฏว่ามูลนิธิส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้เขียนบทความ “ความเห็นทางวิชาการคดีจินตนา แก้วขาว” ใน ‘ประชาไท’ ยกองค์การทำดีเพื่อสิ่งแวดล้อมจนติดคุก โดยได้ตั้งคำถามว่าการตัดสินนี้ถือเป็น “การขัดกันของการบังคับใช้กฎหมาย (อาญา) กับหลักสิทธิมนุษยชน (ตามรัฐธรรมนูญ)” หรือไม่¹⁶ และจัดทำความเห็นทางวิชาการเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมต่อคำพิพากษาศาลฎีกา คดีที่จินตนา แก้วขาว แกนนากลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด ถูกตัดสินจำคุก 4 เดือน โดยไม่รอลงอาญาในข้อหาบุกรุก โดยเสนอว่า การลงโทษจำคุกจินตนา แก้วขาวในข้อหาบุกรุก เป็นการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด เพราะจินตนาอ้างเหตุที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ แต่ในเมื่อการกระทำนั้นผิดกฎหมาย บ้านเมือง แต่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ศาลย่อมต้องหาเหตุผลแห่งความยุติธรรมในการลงโทษด้วยวิธีอื่น¹⁷ อีกทั้ง น.พ.นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) พร้อมด้วยนายห้วง ไคชิง ผู้อำนวยการกรมสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย จากฮ่องกง นายวสันต์ พานิช ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชน สถานทูตไทย เดินทางมาที่เรือนจำ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เข้าเยี่ยมนางจินตนา แก้วขาว และให้สัมภาษณ์ว่า ทุกฝ่ายควรจะมีมุมมองถึงกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน เป็นเรื่องของกฎหมายเชิงซ้อนที่มองว่าคดีแพ่งและคดีอาญาที่เกิดขึ้นมีต้นตอจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนและชาวบ้านที่เป็นนักต่อสู้ก็ถูกขึ้นมา ต่อสู้ปกป้องผืนแผ่นดิน แต่ถูกหน่วยงานของรัฐหรือนายทุนฟ้องร้อง เพราะฉะนั้นในอนาคตการมองด้วยกฎหมายเชิงซ้อนจะมีผลในการปฏิบัติหรือไม่ สังคมจะต้องจับตาดูว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบในกระบวนการยุติธรรมทั้งตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา ควรจะต้องมีมุมมองในเรื่องการใช้กฎหมายเชิงซ้อนไม่ได้มองแยกส่วนเฉพาะกฎหมาย แพ่งหรืออาญา¹⁸

ดร.โสภณ พรโชคชัย ได้แสดงความคิดเห็นว่าไม่มีใครปฏิเสธว่าการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดี แต่การต่อสู้ของกลุ่มคนจินตนา แก้วขาว เป็นการใช้สิทธิเกินขอบเขตจนละเมิดอาญาแผ่นดิน ความผิด เพราะไม่มีกลุ่มหรือบุคคลใดสามารถใช้สิทธิชุมชนหรือสิทธิมนุษยชนจนผิดอาญาแผ่นดินได้ การใช้กฎหมายและความรุนแรงเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับไม่ได้

ผู้เขียนมีความเห็นสอดคล้องกับดร.โสภณ พรโชคชัย และเคารพในแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา แม้ว่าการใช้สิทธิดังกล่าวจะเกิดจากการปกป้องสิทธิตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 67 ในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดและสิทธิมนุษยชน แต่สิทธิในทรัพย์สินของบริษัท ยูเนียน พาวเวอร์ ดีวีลอปเม้นท์ จำกัด เป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 41 เช่นกัน การบุกรุกเข้าไปในงานเลี้ยงย่อมเป็นการละเมิดสิทธิการครอบครองทรัพย์สินของบุคคลที่ได้รับการรับรองตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญและเป็นการกระทำความผิดในประมวลกฎหมายอาญา โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 28 ได้กล่าวไว้ชัดเจนว่า บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งรัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้เช่นกัน การบุกรุกเข้าไปในที่ดินของผู้อื่นและนำสิ่งของโสโครกเประเปื้อนบุคคลและทรัพย์สิน ย่อมเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นซึ่งสิทธิของบุคคลเหล่านี้ได้รับการรับรองตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเช่นกัน เมื่อศาลฎีกาตัดสินลงโทษกับผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายมหาชนในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 30 กำหนดไว้ชัดเจนว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน เมื่อนางจินตนากระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา และละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ ศาลพิพากษาลงโทษ เพื่อให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ และหลักความยุติธรรมตามกฎหมาย โดยมีได้เลือกปฏิบัติ และเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องปรามการใช้สิทธิเกินส่วน จนละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ย่อมถือว่าเป็นการใช้หลักนิติธรรม

ดังนั้น หากแนวความคิดเห็นของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรอิสระ หรือภาคประชาชนยังไม่มี ความชัดเจนและขัดแย้งกันอยู่เช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือในกระบวนการยุติธรรมและการยอมรับและบังคับใช้กฎหมายของศาล การต่อสู้เรียกร้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี จะไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จนในที่สุดจะไม่มี การใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการแก้ไขปัญหา อันจะส่งผลให้ความเชื่อมั่นในการลงทุนภาคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไป

3. แนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรม

สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น หากมิได้เร่งดำเนินการแก้ไขจะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับคนในชุมชนที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจในภาคอุตสาหกรรม หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีบทบาทสำคัญที่ต้องสร้างความเข้าใจและความชัดเจนในหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเป็นผู้ทรงสิทธิ การใช้สิทธิ และการเรียกร้องสิทธิการได้รับข้อมูลข่าวสาร สิทธิการเข้าการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกับโครงการหรือกิจกรรมที่มีผลกระทบ และสิทธิในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อมิให้มีการใช้สิทธิไปในทางที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ควรให้ประชาชนตระหนักถึงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย หลักการบังคับใช้กฎหมาย โดยหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐต้องเข้าใจและสร้างความชัดเจนในเรื่องกฎ ระเบียบ ว่ากิจกรรมหรือโครงการใดบ้างที่ต้องทำ EIA หรือ HIA

สำหรับในภาคอุตสาหกรรม คงไม่อาจรอให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการไปแก้ไขไปฝ่ายเดียว เพื่อให้การพัฒนาในภาคอุตสาหกรรมของไทยเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยของไทย คงต้องอาศัยหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Good Governance and Public Participation) และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ดังนี้

3.1 การพัฒนาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ภาคอุตสาหกรรมต้องนำแนวคิดเรื่องทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) ในทางเศรษฐศาสตร์มาพิจารณาแก่ทุนในความหมายของเงินทุน หรือเครื่องมือในการผลิตสินค้าและบริการ แต่ยังคงหมายถึงปริมาณทุนทางระบบนิเวศ (Stock of Natural Ecosystems) ที่มนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ทุนธรรมชาติอาจอยู่ในรูปแบบที่ใช้แล้วหมดไป (Non-renewable Resource) หรืออยู่ในรูปที่สามารถฟื้นฟูตนเองกลับมาใหม่ได้ (renewable Resource) เนื่องจากระบบการผลิตอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิม (Traditional Industrial Capitalism) ใช้และทำลายทุนธรรมชาติเกินกว่าอัตราที่เหมาะสม โมเดลของอุตสาหกรรมในยุคต่อไปจึงต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของทุนธรรมชาติทั้งประชาชนและองค์กรธุรกิจในฐานะผู้ใช้ทุนทางธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดและโลกทัศน์ใหม่ โดยให้ความสำคัญกับธรรมชาติในฐานะที่เป็นทุนประเภทหนึ่งของการผลิตด้วย โดยการพัฒนากระบวนการผลิตจะคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและความสะอาด (Environmental Friendly - Green and Clean) ซึ่งในปัจจุบันได้มีการคำนึงถึงประเด็นเหล่านี้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างสังคมและอุตสาหกรรมที่มีปริมาณการปล่อยคาร์บอนต่ำ (Low carbon society) การสร้างสังคมที่มีความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate resilience society) และอุตสาหกรรมที่ดูแลรักษา

สิ่งแวดล้อม (Green growth industry) อีกทั้งหน่วยงานรัฐต้องปรับปรุงกฎระเบียบให้เอื้อต่อการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการบังคับใช้กฎหมายเพื่อกำกับภาคการผลิต มิให้สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงทำให้องค์กรธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายองค์กรให้ความสำคัญในเรื่องนี้ และดำเนินการอนุรักษ์ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

-กลุ่มอุตสาหกรรมเคมี สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้รวมกลุ่มตั้ง Responsible Care Management Committee of Thailand (RCMCT) ใ้รับ Responsible Care เข้ามาใช้ในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยสมาชิกในกลุ่มอุตสาหกรรมเคมี เริ่มนำหลักการดูแลด้วยความรับผิดชอบ (Responsible Care) ในการที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพในด้านสุขภาพ ความปลอดภัย ต่อสังคม ส่วนรวม ในการดำเนินการป้องกันในด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชนแบบเชิงป้องกัน (Proactive) และภาพลักษณ์ให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง แทนการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ (End of Pipeline Philosophy) โดยส่งเสริมและสนับสนุนสมาชิกในการนำหลักการดูแลด้วยความรับผิดชอบต่อใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย ความปลอดภัยของธุรกิจ และชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่อง และยั่งยืน ให้เป็นที่ยอมรับของสาธารณชน¹⁹

-บริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) บริษัท ปูนนครหลวง จำกัด (มหาชน) และบริษัทแอสตันซีโอะโกร จำกัด (มหาชน) จัดโครงการ มอบรางวัลแก่ สถานประกอบการที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมดีเยี่ยมของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นอีกหนึ่งโครงการเพื่อจูงใจให้สถานประกอบการดำเนินกิจการและควบคุมดูแลด้านสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายกำหนด

-ปตท. ดำเนินโครงการปลูกป่าทดแทน เพื่อเป็นการอนุรักษ์และรณรงค์ให้ช่วยกันรักษาป่าไม้ในประเทศไทย สร้างและรณรงค์ให้คนในสังคมหันมาใช้พลังงานทดแทน เพื่อเป็นการอนุรักษ์พลังงาน

-กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดโครงการส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Production) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการพัฒนากระบวนการผลิตให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และเพิ่มทางเลือกให้ผู้บริโภคได้เข้าถึงสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมยิ่งขึ้น ด้วยการมอบตราสัญลักษณ์การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือตราสัญลักษณ์ตัวจี (G) ให้แก่สถานประกอบการที่ผ่านเกณฑ์การผลิตที่เป็นมิตร โดย เกณฑ์การประเมินจะพิจารณาจากการใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดหรือหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีหรือวัตถุมีพิษ ใช้พลังงานอย่างประหยัดหรือใช้พลังงานสะอาด มีการหมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่ และมีระบบการจัดการมลพิษที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต

นอกจากนี้ ผู้ประกอบกิจการในภาคอุตสาหกรรมต้องคำนึงถึงกระบวนการที่ถูกกำหนดไว้ในบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 67 ที่ถูกกำหนดให้ต้องทำการศึกษาผลกระทบ EIA และ HIA และกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ด้วย โดยผู้ประกอบการต้องดำเนินการให้ครบตามกระบวนการที่กำหนดไว้อย่างตรงไปตรงมา หรือการดำเนินโครงการหรือกิจการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ย่อมได้รับการคุ้มครอง

3.2 การพัฒนาอุตสาหกรรมในมิติด้านสังคม

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้การรับรองหลักสิทธิมนุษยชน คือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักความเสมอภาค หลักความเท่าเทียมกัน สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี การพัฒนาในภาคอุตสาหกรรมโดยคำนึงถึงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยมิได้คำนึงถึงมิติทางสังคม ย่อมทำให้สังคมเกิดความไม่เท่าเทียมกันและเกิดช่องว่างทางสังคม จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันจึงต้องเน้นการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการผลิตเชื่อมโยงกับ ชุมชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น รวมถึงการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม การแข่งขันของอุตสาหกรรมจึงควรมุ่งเน้นการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในเรื่องมาตรฐาน โดยยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคม (Adopt Global Standard / Business Ethic) กรณีการประกาศเขตควบคุมมลพิษบริเวณมาบตาพุด จ.ระยอง ส่งผลให้ภาคประชาชนเกิดเครือข่ายในการดูแลสิ่งแวดล้อม ที่มีความเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ชุมชน ให้ช่วยกันเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านมลพิษจากสถานประกอบการที่อยู่ในพื้นที่ตนเอง ในหลายชุมชนมีความกลัวต่อปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดปัญหาการต่อต้านการดำเนินงานของภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ ดังนั้น ภาคอุตสาหกรรมต้องเข้ามาสร้างเครือข่าย ช่วยเหลือพัฒนาชุมชนในพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เสมอภาคกันทางเศรษฐกิจและสังคม จะเห็นได้ว่า ภาคอุตสาหกรรมในหลายพื้นที่ที่มีการพัฒนา ช่วยเหลือ และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับชุมชน รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อสังคม จะทำให้ภาคอุตสาหกรรมพัฒนาร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน จะทำให้ลดปัญหาความขัดแย้งกับคนในพื้นที่ได้อย่างมาก เช่น

- โรงไฟฟ้าแม่เมาะได้ดำเนินการแก้ไขปัญหามลภาวะอากาศโดยใช้มาตรการในการแก้ไขปัญหามลภาวะอากาศมาโดยแบ่งตามหน้าที่นั้น สามารถแบ่งได้เป็น 6 บทบาทด้วยกัน ซึ่งได้แก่ บทบาทด้านความรับผิดชอบต่อสังคม บทบาทด้านสิ่งแวดล้อม บทบาทด้านการผลิตกระแสไฟฟ้า บทบาทต่อสังคมและชุมชน บทบาทต่อประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และบทบาทต่อรัฐ เป็นต้น โดยกำหนดให้มีมาตรการหยุด หรือลดการเดินเครื่องจักรในช่วงที่เกิดความกดอากาศสูง ซึ่งเป็นภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการเกิดเหตุการณ์ปัญหามลภาวะอากาศ การจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เข้าไปทำการตรวจรักษาให้คนในชุมชนฟรี การอพยพเคลื่อนย้ายคนในชุมชนออกจากพื้นที่โดยง่าย

ค่าชดเชยอย่างเป็นธรรม มีการสำรวจความเสียหายของผู้ได้รับผลกระทบพืชผลการเกษตรและสัตว์ โดยมีการจ่ายค่าเสียหายอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการจัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าเพื่อสร้างสรรค์มิติใหม่ของการอยู่ร่วมกันระหว่างโรงไฟฟ้ากับชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า อันจะเป็นแนวทางการพัฒนาพลังงานอย่างยั่งยืน และเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับอุตสาหกรรมอื่นๆ ในอนาคต²⁰

-ความร่วมมือกันระหว่าง กลุ่ม ปตท.กับชุมชนในพื้นที่ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวดีๆ ไม่ว่าจะวิถีชีวิตของชุมชนที่ต้องอยู่คู่กับ โรงงาน ประเพณีวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่แม้ว่าสภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนไปแล้ว รวมถึงการเกื้อกูลกันระหว่างชุมชนกับโรงงาน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยกลุ่ม ป.ต.ท.ให้การสนับสนุนการถ่ายทอดเรื่องราวความภาคภูมิใจและวิถีชีวิตของชุมชนชาวระยองสู่สาธารณชนเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมตามนโยบายด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและการสื่อความของ กลุ่ม ปตท. เพื่อนำเสนอสิ่งที่ดีให้แก่ชุมชน โดยมุ่งหวังที่จะมีส่วนช่วยพลิกฟื้นภาพให้ “จังหวัดระยองเป็นเมืองน่าอยู่” อันนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของชาวระยองร่วมกัน²¹

-โครงการอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ปลูกต้นไม้ถนนสาย 336 แยกเนินสำลี ทางเข้าโรงงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งผู้ประกอบการ ชุมชนเทศบาลเมืองมาบตาพุด ชุมชนเทศบาลตำบลบ้านฉาง ร่วมปลูกต้นไม้บริเวณเกาะกลางถนนสาย 363 ตั้งแต่สี่แยกเนินสำลี จนถึงทางเข้านิคมอุตสาหกรรม เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย ยกระดับมาตรฐานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดให้มีมาตรฐานทัดเทียมกัน โดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ ผู้ประกอบการ และชุมชน ส่งเสริมโครงการที่มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย โดยการปลูกต้นไม้ครั้งนี้ได้ใช้ต้นชงโค 1,400 ต้น ซึ่งสามารถดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้ประมาณ 32 ตันต่อปี และยังมีดอกที่สวยงามหอมสดชื่นด้วย²²

-โครงการเปิดครัวโรงงาน ประสานชุมชน เป็นโครงการของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (กสอ.) ซึ่งสำนักพัฒนาผู้ประกอบการ (ส่วนสร้างสังคมการประกอบการ) ดำเนินการร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นโครงการที่ดำเนินการต่อยอดจากโครงการ 1 โรงงาน 1 ชุมชน เมื่อปี 2551 เพื่อหาแนวทางการดำเนินงาน เชื่อมความสัมพันธ์ 3 ภาคที่เกิดประโยชน์ร่วมกันคือ โรงงาน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม วัตถุประสงค์หลักของโครงการฯ คือ การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้ประกอบการ รวมทั้งช่วยเปิดมุมมองให้เข้าใจหลักการของการเริ่มต้นธุรกิจ และแนวทางการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน โดยจะมีการให้คำปรึกษาแนะนำ และพัฒนาระดับประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการภายในเพื่อสิ่งแวดล้อมให้กับโรงงาน วิเคราะห์ค้นหาแนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมที่เหมาะสม ให้การอบรมเรียนรู้กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงงานกับชุมชน

เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์และร่วมกันพัฒนาสังคมให้เจริญยิ่งขึ้นต่อไป ภายใต้ยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าการลงทุนและศักยภาพของผู้ประกอบการ ซึ่งจะช่วยนำทาง และสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้ประกอบการ ทั้งที่เป็นรายใหม่และรายเดิม ให้สามารถดำรงอยู่และเติบโตได้แม้ในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งมีเครือข่ายสำหรับอุตสาหกรรมเพื่อชุมชนอยู่หลายบริษัท²³

นอกจากนี้ การสร้างจิตสำนึกที่ดีให้ผู้ประกอบการ อันจะนำไปสู่การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างภาคีต่างๆ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network/ Cluster) ในแต่ละอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันในการช่วยเหลือและพัฒนาของแต่ละอุตสาหกรรม โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือนี้จะเน้นการปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรม รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะด้าน ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายดังกล่าวไม่เพียงแต่การผลักดันให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตร่วมกันของเครือข่ายผู้ประกอบการเท่านั้น แต่ยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันกันยกระดับศักยภาพของแต่ละสถานประกอบการให้ทัดเทียมกับสถานประกอบการอื่นๆ ในเครือข่ายซึ่งจะสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่การแข่งขันในระดับนานาชาติต่อไป

3.3 การพัฒนาอุตสาหกรรมในมิติพัฒนาศักยภาพมนุษย์ (มิติทางด้านทุนมนุษย์)

ด้านการใช้ศักยภาพของทุนมนุษย์ (Human Wisdom) โดยให้ความรู้และทำความเข้าใจกับภาคประชาชนในพื้นที่ ถึงความจำเป็นในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม และให้ภาคประชาชนมีความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ ที่มีอยู่ตามกฎหมาย มีความเข้าใจถึงหลักนิติธรรมและกระบวนการเข้าสู่สิทธิการใช้สิทธิ และการต่อสู้เรียกร้องสิทธิอย่างแท้จริง เพื่อมิให้เกิดการละเมิดกฎหมาย มิฉะนั้นอาจก่อให้เกิดความสับสน รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจของคนในชุมชน โดยการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างให้เกิดนวัตกรรม (Innovation) และมูลค่าเพิ่ม (Value Creation) เป็นการสร้างการเติบโตจากฐานของภูมิปัญญา ความรู้ นวัตกรรม ในการสร้างมูลค่าเพิ่ม และ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การสร้างความสามารถหลักเฉพาะด้านที่มีความสามารถสูงสุด (Focus on Specialized Core Competency) โดยการปรับเปลี่ยนจากการจ้างผลิตที่ขึ้นอยู่กับกำลังการผลิตของผู้ประกอบการแต่ละรายไปสู่การจ้างผลิตที่พิจารณาจากความเชี่ยวชาญของผู้ประกอบการเป็นสำคัญ ดังนั้นความได้เปรียบในการแข่งขัน จึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัว (Economic for flexibility) และการกำหนดมาตรฐานการผลิตจะขึ้นอยู่กับมาตรฐานสากล ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในการพัฒนากระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.4 การพัฒนาอุตสาหกรรมในมิติทางด้านเศรษฐกิจ

ด้านความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Economic Wealth) เป็นการสร้างการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยต้องให้คนในชุมชนที่ภาคอุตสาหกรรมตั้งอยู่ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และหากเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบธุรกิจภาคอุตสาหกรรมต้องรับผิดชอบต่อสังคม เช่น ในพื้นที่ที่ได้รับสัมปทานโรงโม่หิน ต.

หน้าพระลาน อ.พระพุทธบาท จ.สระบุรี โรงงานโมหินจะให้เงินสนับสนุนองค์การบริหารส่วนตำบล หน้าพระลานในการจัดทำบริการสาธารณะ เช่น การทำความสะอาดถนน ด้านสาธารณสุขชุมชน และโครงการอื่นที่ขอความร่วมมือไป รวมทั้งเน้นการเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพในการผลิต และการพัฒนาไปสู่รูปแบบการเชื่อมโยงการผลิตแบบห่วงโซ่อุปทาน เชื่อมโยงการผลิตการตลาดระหว่าง ประเทศโดยสร้างรูปแบบการเข้าถึงตลาดใหม่ การใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาในการเพิ่มมูลค่าให้กับ สินค้า โดยเน้นการสร้างความสามารถของประเทศผู้ผลิตแต่ละประเทศ โดยเฉพาะด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และฐานความรู้ (Apply Technology/Knowledge Based) ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาต่อยอดอุตสาหกรรม โดยอาศัยองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในแต่ละอุตสาหกรรมมา บูรณาการร่วมกับองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมอย่าง ยั่งยืน และรองรับความเปลี่ยนแปลงตามกระแสความต้องการในยุคโลกาภิวัตน์ต่อไป

4. บทสรุป

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยในแบบนิติรัฐที่ให้การรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่ต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลทุกคนต้องเสมอภาคและเท่าเทียมกัน และลดการเหลื่อมล้ำทางสังคม เพื่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมให้มีความยั่งยืนและรองรับการก้าวเข้าสู่ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน หรือ ASEAN Economic Community (AEC) อย่างสมบูรณ์แบบ จึงควรพัฒนา อุตสาหกรรมในมิติด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม มิติด้านสังคม มิติด้านการพัฒนามนุษย์ และมิติด้าน เศรษฐกิจไปพร้อมกัน

เชิงอรรถ

¹ โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. 2540. “การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย พ.ศ. 2504-2539”. บริษัท เงินทุนหลักทรัพย์ มหาชนกิจ จำกัด (มหาชน).น.105-106

² อมร จันทรสมบูรณ์. กฎหมายปกครอง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2527, หน้า 60-81 และชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนาสันต์. “การแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Power)” วารสาร กฎหมายปกครอง ฉบับที่ 2 สิงหาคม 2526, หน้า 25-50

³ สังคมนิยม-ประชาธิปไตยในประเทศไทย.บทความจากการสัมมนาเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2549 ที่ศูนย์ประสานงานเยาวชนเพื่อประชาธิปไตย ห้องประชุมอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา. วารสารสยามปริทัศน์ เดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ 2550

⁴ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2548) รายงานการวิจัยเรื่อง คดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข และเหตุเดือดร้อนรำคาญ. เสนอต่อสำนักงานศาลปกครอง.น.11

⁵ มานิตย์ จุมปา. คู่มือศึกษาวิชากฎหมายปกครอง. บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.2546, น.70

⁶ โปรดดูรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 74-มาตรา 89 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 75-มาตรา 87

⁷ มาตรา 57 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง ก่อนดำเนินการ

⁸ มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

⁹ มาตรา 67 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้รับการประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ

ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

¹⁰ กลุ่มกรีนพีซร่วมกับชาวบ้านบ่อนอก จังหวัดประจวบฯ บุคลากรงานใหญ่ของบริษัท กัลฟ์ฯ วันนี้เพื่อเรียกร้องให้ยกเลิกโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินที่เสนอสร้างในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, Online Aviabel <http://www.greenpeace.org/seasia/th/press/releases/40732/>

¹¹ ปัญหาการคัดค้าน โครงการศูนย์จัดการสิ่งแวดล้อมครบวงจรระยะที่ 2 บริษัท อีสเทิร์น ซีบอร์ด เอนไวรอนเมนทอลคอมเพล็กซ์ จำกัด. Online Available : 9 July 2013, http://www.kpi2.playwebagency.com/index.php?name=event&file=detail&orderpage=all&event_id=370

¹² ชาวท่าสาแลนับพันเดินขบวนประท้วงโรงไฟฟ้าถ่านหิน วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2011 Online Available : 1 July 2013, [.http://www.oknation.net/blog/kcn3/2011/03/02/entry-1](http://www.oknation.net/blog/kcn3/2011/03/02/entry-1)

¹³ ปิดถนนประท้วงโรงไฟฟ้าจะนะ 6 กันยายน 2554 Online Available : 30 June 2013, <http://news.voicetv.co.th/thailand/17788.html>

¹⁴ โครงการนิติธรรมสิ่งแวดล้อม : คำพิพากษาศาลปกครองกลางคดีมาบตาพุด (รัฐธรรมนูญมาตรา 67 วรรคสอง) Online Available : 30 June 2013, <http://enlawthai.org.cp-8.webhostbox.net/node/18545>

¹⁵ ศาลปกครอง สั่งกทพ.เพิกถอนใบอนุญาตโรงไฟฟ้าชีวมวลเชียงราย. 24 มิถุนายน 2556. Online Available : 1 July 2013, <http://www.thunhoon.com/highlight/133098/133098.html>

¹⁶ ดร.โสภณ พรโชคชัย.ความเห็นทางวิชาการ: คุณจินตนา แก้วขาว กับกฎหมาย. Online Available : 9 July 2013, www.bangkokbiznews.com/.../อุโมงค์ผาเมืองเรื่องจินตนา-แก้วขาว

¹⁷ ความเห็นทางวิชาการคดีจินตนา แก้วขาว ประชาไทย : 2011-10-20 Online Available : 92July 2013, <http://www.prachatai3.info/journal/2011/10/37509>

¹⁸ กสม.รุดเยี่ยม"จินตนาแก้วขาว" ข่าวสดรายวัน ปีที่ 21 ฉบับที่ 7631 วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2554

¹⁹ Responsible Care Management Committee of Thailand (RCMCT).

<http://www.responsiblecare.or.th/index.php>

²⁰ พิษญาพร สมเด็ด. บทบาทของโรงไฟฟ้าแม่เมาะกับการแก้ไขปัญหาหมอกควันระหว่าง ปี พ.ศ. 2535-2554. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย แม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย 2554

²¹ กลุ่ม ปตท.เชื่อมโยงชุมชน พลิกภาพลักษณ์'มาบตาพุด' ผ่าน สารคดี 'ขลระยอง'. ข่าว CSR 26 สิงหาคม 2554 Online Available : 2 July 2013,

http://www.csrcom.com/news_show.php?id_show=228

²² โรงงานอุตสาหกรรมมาบตาพุด ร่วมกับเพื่อนชุมชนปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว.ASTV ผู้จัดการออนไลน์.19 มิถุนายน 2556. Online Available : 2 July 2013,

<http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9560000074140>

²³ เครือข่ายอุตสาหกรรมเพื่อชุมชน. Online Available : 3July 2013,

<http://teenet.tei.or.th/ISN/about/index.html>